

ODNOS TURISTA PREMA SPORTSKO-REKREATIVNIM SADRŽAJIMA KAO DIJELU TURISTIČKE PONUDE

MARKO BOGOSAVAC¹, SAŠA JOVANOVIĆ², PREDRAG DRAGOSAVLJEVIĆ²

¹Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine

²Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, Univerzitet Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Originalni naučni rad /Original Scientific Paper/

Primljeno: 28. februara 2012. godine

Izmjene primljene: 12. marta 2012. godine

Odobreno: 30. marta 2012. godine

Korespondencija:

Dr. sci Saša Jovanović

jsasa1@yahoo.com

Sažetak: U skladu sa pravcima razvoja banjalučke regije, turizam se naglašava kao jedna od prioritetnih privrednih djelatnosti. Problem istraživanja je utvrditi odnos posjetilaca turističkih destinacija banjalučke regije prema sportsko-rekreativnom vježbanju uopšte i sportsko-rekreativnom vježbanju kao dijelu turističke ponude, te utvrđivanje veza demografskih karakteristika posjetilaca i njihovog odnosa. Generalno posmatrajući, cilj ovog rada je iznalaženje faktora i mogućnosti unapređenja sportsko-rekreativnih sadržaja i objekata u turističkoj ponudi na području banjalučke regije, kao dijela turističke ponude. Dobijeni rezultati ukazuju na pozitivan odnos ispitanika prema sportsko-rekreativnim sadržajima kao dijelu turističke ponude i na potrebu poboljšanja istih. Statistički se značajno razlikuju odnos ispitanika različite stručne spreme gdje pozitivan odnos iskazuju ispitanici sa višom stručnom spremom. Uočeno je da postoji potreba za povećanim učešćem kvalitetnih sportsko-rekreativnih programa koji će svoje mjesto naći u turističkoj ponudi banjalučke regije.

Ključne riječi: rekreacija, turizam, sportsko-rekreativni sadržaji

UVOD

Promjene u navikama i životu ljudi modernog doba, kao posljedica poboljšanja standarda stanovištva, povećanog učešća mašina u procesu rada, dovode do potrebe za kvalitetnijim korištenjem slobodnog vremena. Razvoj, takođe, uslovljava nagli razvoj turizma kao jedne od grana u usponu i njegovo povezivanje sa sportom kao sveprisutnim fenomenom modernog društva. Istraživanje sprovedeno u zemljama Evropske unije na uzorku od 24.791 ispitanika iz 2004. godine pokazuje slijedeće: 38% građana bavi se sportom barem jedanput sedmično (najviše Finska 76%, Švedska 72% i Danska 60%), 21% jedan do dva puta sedmično (Holandija 35%, Švedska 32%, Danska 32%, Finska 31%), 17% tri i više puta sedmično (Finska 45%, Švedska 40%, Danska 28%), 11% jedan do tri puta mjesečno, 53% rijede ili nikada (Portugal 73%, Grčka 68%, Italija 67%, (European Commission, 2004). Aktivan odmor kao potreba savremenog čovjeka, kojem nedostaje fizička aktivnost i kontakt sa prirodom, postaje sinonim turističkog odmora. Sportska rekreacija i turizam postaju dinamička integralna pojava, a sadržaji rekreacije pronalaze svoje prirodno mjesto u turizmu. Povezanost turizma i sporta ogleda se kroz: faktore turizma i sporta, funkcije koje generiraju turizam i sport te kroz njihove ekonomske učinke (Bartoluci, 2003). Zemlje koje tradicionalno imaju razvijene turističke kapacitete, neprestano ulažu u faktore opšte turističke ponude (smještajne kapacitete sa pratećim objektima i infrastrukturom, saobraćajnu povezanost, prirodne i društvene atraktivnosti) kao i u različite oblike sportsko-rekreativnih sadržaja, i u takvim turističkim destinacijama sadržaji sportske rekreacije su ne samo faktor razvoja i poboljšanja turističke ponude, već i generator dodatnih ekonomskih učinaka (Relac, Bartoluci, 1987). Oblikovanje programa sportsko-rekreativne ponude predstavlja objektivnu potrebu na turističkom tržištu te sport u savremenom turizmu postaje novi sadržaj boravka, a vrlo

često i jedan od motiva za putovanje u određenu turističku destinaciju (Bartoluci, 2003.). Ovi programi se mogu oblikovati prema interesu turista i zadovoljiti njihove potrebe tokom boravka u turističkoj destinaciji. Sadržaji u sportsko-rekreativnom turizmu mogu biti prema slobodnom izboru, organizovani oblici sportske rekreacije i programirana sportska rekreacija. Plavša (2007) navodi podatke istraživanja turizma u Ujedinjenom Kraljevstvu. Utvrđeno je da 26% ispitanika navodi sport kao glavnu svrhu svog putovanja, u šta su uključeni i plivanje i pješaćenje. Za Ujedinjeno Kraljevstvo, često se koristi procenat od 12% domaćih turista, koji su uključeni u odmore sa sportskom aktivnošću. Procenat ispitanika u Švedskoj, ukazuje na to da se 8,4% domaćih turista opredijelilo za odmore posvećene aktivnosti, iako se još 7% njih slučajno uključivalo u “aktivne opcije“ prilikom odmora. Posmatrajući procenat za Njemačku, uključujući domaći i međunarodni turizam, 18% njemačke populacije razmatra sportske mogućnosti kada se opredjeljuje za odmor ili određenu destinaciju, a 7% svih turista mogu se klasifikovati kao “pravi“ sportski turisti. U Republici Srpskoj opredjeljenja u razvoju turizma orijentisana su na dva osnovna oblika: banjski i planinski, ali povoljni uslovi postoje i za razvoj selektivnih vidova turizma, kao što su: seoski, zdravstveni, rekreativni, izletnički i lovni i ribolovni turizam (Crnogorac i Babić, 2003). Isti autori ukazuju na podatke koji ukazuju na veoma nizak stepen iskorišćenosti kapaciteta u periodu 1996-2001. godine kao direktna posljedica ratnih sukoba, pada standarda stanovništva, gubitka prijeratnih tržišta i dr. Podatak iz 1999. o nešto većem korišćenju kapaciteta 22,6% banja, posljedica je ratnih sukoba u SRJ kad je došlo do redistribucije tržišta banja Srbije na druga banjska mjesta uključujući i banje Republike Srpske. U posljednje vrijeme sport i sportska rekreacija u turizmu Republike Srpske sve više dobijaju na značaju i postaju nezaobilazan dio turističke ponude. O ovoj činjenici govori i niz sportsko-turističkih manifestacija koje se održavaju na našem prostoru, kao što su Svjetsko prvenstvo u raftingu i Svjetsko prvenstvo u kanuu i kajaku na divljim vodama za mlađe seniore, održanim 2009. i 2011. godine, u Banjaluci. Cilj ovog istraživanja bio je utvrđivanje odnosa posjetilaca turističkih destinacija banjalučke regije prema sportsko–rekreativnom vježbanju uopšte i sportsko–rekreativnom vježbanju kao dijelu turističke ponude, te utvrđivanje mogućnosti unapređenja sportske rekreacije na području banjalučke regije, kao dijela turističke ponude u turizmu.

METODE

Uzorak ispitanika

Istraživanje je realizovano na području banjalučke regije u šest opština: Banjaluka, Prijedor, Srbac, Laktaši, Mrkonjić Grad i Čelinac. Da bi se mogla sagledati uloga i značaj sportske rekreacije u turizmu, izabrano je devet različitih turističkih destinacija (Wellnes centar „Fortuna“, JP „Aquana“, Hotel „Monument“, Eko-centar „Ljekarice“, Sportsko-rekreativni centar „Bardača“, Eko izletišta sa sportsko-rekreativnim sadržajima „Ljeskov Konak“, „Banja Slatina“, Turističko-rekreativni centar „Balkana“, Sportsko-rekreativni centar „Mlinska rijeka“), koje u svojoj ponudi imaju neke od sportsko-rekreativnih sadržaja i objekata. Metodom slučajnog uzorka, izabran je uzorak ispitanika za potrebe istraživanja – ukupno 282 ispitanika.

Uzorak varijabli

Za potrebe ovog istraživanja korištena je anketa, koja je konstruisana tako da su rezultati ispitanika prikazani na nominalnom nivou mjerenja, odnosno dobijeni rezultati su formirali kategoričke varijable. Anketni upitnik sastavljen je od pitanja koja su se odnosila na sociodemografske karakteristike i opšte podatke o ispitanicima te njihov odnos prema sportsko-rekreativnim sadržajima kao dijelu turističke ponude.

Metoda obrade podataka

Odgovori učesnika anketnih upitnika obrađeni u programu SPSS 16, na personalnom računaru, primijenjena je neparametrijska statistička metoda za obradu podataka, Hi-kvadrat test (χ^2) sa koeficijentom kontingencije kojima se utvrđuje povezanost dvije kategoričke varijable analizom kontingencijskih tabela. Pored Hi-kvadrat testa korišten je i procentni račun za prikazivanje učestalosti pojedinih kategorija u upitniku.

REZULTATI I DISKUSIJA

U tabeli 1. iskazan je odnos posjetilaca prema sportsko-rekreativnim sadržajima kao dijelu turističke ponude, kroz tri ponuđena odgovora. Većina posjetilaca izjasnila se potvrdno (83.1%), odnosno, izrazili su svoju zainteresovanost prema sportsko-rekreativnim sadržajima kao dijelu turističke ponude. Ovi rezultati naglašavaju pravac razvoja i ulogu sportske rekreacije kao turističkog proizvoda iz ugla korisnika turističkih usluga i na području banjalučke regije.

Tabela 1. Odnos ispitanika prema sportsko-rekreativnim sadržajima

Pitanje/odgovor	Broj ispitanika	Broj ispitanika-procentualno
da	216	83.1%
ne	19	7.3%
nisam siguran/na	25	9.6%
Ukupno	260	100.0%

Posmatrajući odnos prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude a na osnovu pola ispitanika (tabela 2) dobijeni rezultati Hi – kvadrat testa iznose 1,608, što nije statistički značajno ($p = 0.4474$). Može se zaključiti da ne postoji razlika između ženskih i muških posjetilaca turističkih destinacija u pogledu odnosa prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude. Isti zaključak se može izvesti i iz Cochran – Armitage testa, Hi – kvadrat za trend iznosi 0,001 i za 1 stepen slobode nije statistički značajan ($p = 0.9809$). Nadalje, analizirajući povezanost starosti ispitanika sa njihovim odnosima prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude (tabela 3), dobijeni rezultat Hi-kvadrat testa iznosi 8,948 što pokazuje da nije statistički značajan ($p = 0,0624$).

Tabela 2. Rezultati Hi – kvadrat testa odnos/pol

Hi– kvadrat	1,608	Hi - kvadrat (trend)	0,001
stepeni slobode	2	stepeni slobode	1
nivo značajnosti	$p = 0,4474$	nivo značajnosti	$p = 0,9809$

Može se zaključiti da između starosne dobi ispitanika i odnosa prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude nema značajne povezanosti, odnosno ne postoji razlika između ispitanika različite dobi u pogledu odnosa prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude. Koeficijent kontingencije je nizak i iznosi 0,183.

Tabela 3. Rezultati Hi – kvadrat testa odnos/dob

Hi – kvadrat	8,948
stepeni slobode	4
nivo značajnosti	$p = 0,0624$
Koeficijent kontingencije	0,183

Kroz povezanost dvije kategoričke varijable, stručna sprema ispitanika i odnos prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude, dobijeni rezultati Hi – kvadrat testa (tabela 4) iznose 12,325 i za 4 stepena slobode je statistički značajan ($p = 0,0151$). Može se zaključiti da između stručne sprema ispitanika i odnosa prema sportskoj rekreaciji postoji značajna povezanost, što ukazuje na razliku između ispitanika različitog obrazovnog statusa u pogledu odnosa prema sportskoj rekreaciji. Povezanost ove dvije varijable je srednje jaka sa koeficijentom kontingencije 0,214. Može se konstatovati da su na ovom uzorku učenici češće izražavali negativan i neodlučan odnos prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude nego ispitanici višeg nivoa obrazovanja. Ove rezultate treba uzeti sa određenom rezervom zbog malog broja učenika koji su učestvovali u ispitivanju, te zaključak ograničiti samo na ispitivani uzorak.

Tabela 4. Rezultati Hi – kvadrat testa odnos/stručna sprema

Hi – kvadrat	12,325
stepeni slobode	4
nivo značajnosti	$p = 0,0151$
Koeficijent kontingencije	0,214

Testirana je povezanost dvije kategoričke varijable, bračno stanje ispitanika i odnos prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude, i dobijen je rezultat Hi–kvadrat testa koji iznosi 2,184 i nije statistički značajan ($p = 0,3355$), (tabela 5). Može se zaključiti da ne postoji razlika između oženjenih/udatih i neoženjenih/neudatih, u pogledu odnosa prema sportskoj rekreaciji, kao dijelu turističke ponude. Isti zaključak se može izvesti i iz rezultata Cochran–Armitage testa, Hi–kvadrat za trend iznosi 1,914 i za 1 stepen slobode nije statistički značajan ($p = 0,1665$).

Tabela 5. Rezultati Hi – kvadrat testa odnos/bračno stanje

Hi – kvadrat	2,184	Hi – kvadrat (trend)	1,914
stepeni slobode	2	stepeni slobode	1
nivo značajnosti	$p = 0,3355$	nivo značajnosti	$p = 0,1665$

Analizirajući povezanost dvije kategoričke varijable, mjesečni prihod ispitanika i odnos prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude, (tabela 6) dobijen je rezultat 10,732, Hi–kvadrat testa i za 6 stepeni slobode nije statistički značajan ($p = 0,0970$). Što ukazuje na činjenicu da nema značajne povezanosti, odnosno, da ne postoji razlika između ispitanika sa različitim mjesečnim prihodom u pogledu odnosa prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude. Koeficijent kontingencije kao mjera povezanosti dvije kategoričke varijable nije posebno izražen i iznosi 0,205.

Tabela 6. Rezultati Hi – kvadrat testa odnos/mjesečni prihod

Hi – kvadrat	10,732
stepeni slobode	6
nivo značajnosti	$p = 0,0970$
Koeficijent kontingencije	0,205

Testirana je i povezanost dvije kategoričke varijable, status pušač/nepušač i odnos prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude. Dobijeni rezultat za Hi–kvadrat test iznosi 0,734 i za 1 stepen slo-

bode nije statistički značajan ($p = 0,6930$), (tabela 7). Može se zaključiti da između statusa pušač/nepušač i odnosa prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude nema značajne povezanosti. To znači da ne postoji razlika između pušača i nepušača u pogledu odnosa prema sportskoj rekreaciji kao dijelu turističke ponude. Isti zaključak se može izvesti i iz rezultata Cochran–Armitage testa, Hi–kvadrat za trend iznosi 0,651 i za 1 stepen slobode nije statistički značajan ($p = 0,4198$).

Tabela 7. Rezultati Hi – kvadrat testa odnos/ status pušač-nepušač

Hi – kvadrat	0,734	Hi – kvadrat (trend)	0,651
stepeni slobode	2	stepeni slobode	1
nivo značajnosti	$p = 0,6930$	nivo značajnosti	$p = 0,4198$

ZAKLJUČAK

Iako sveprisutan fenomen današnjice, sport nije dostupan većini ljudi u svim životnim dobima, većina o njemu ima pozitivan, ali neaktivan odnos i nemaju puno učešća u takvim aktivnostima. Tako da je puno dostupniji aspekt djelovanja kroz sportsku-rekreaciju, koja kao sadržaj ima sportsku aktivnost koja pored zadovoljstva koje pruža stvara i niz pozitivnih efekata na čovjekov organizam (Andrijašević, 2000). Po dobivenim rezultatima ispitanici bez obzira na bračni status, pol i status pušač/nepušač podržavaju postojanje sportsko-rekreativnih sadržaja u mjestima izabranim za odmor, što u jednoj mjeri podržava rezultate sličnih istraživanja u regionu (Bartoluci i Andrijašević (2006), Leburic i Majica (2002), Crnogorac i Babić (2003)). Najnoviji svjetski pokreti i trendovi sve više potiču prosječnog čovjeka da se u slobodno vrijeme bavi sportom, a svjetski pokret “Sport za sve” upozorava na globalni problem koji se tiče životnih potreba savremenog čovjeka, posebno potrebe za odgovarajućom sportskom aktivnošću kao dijelom svakodnevice (Andrijašević, 2000). Kako svakodnevice tako i onih trenutaka u toku godine kojima se posveti i posebna organizaciona pažnja - godišnji odmori i izleti. Posmatrajući ispitanike kroz prizmu stručne spreme iskazala se značajna razlika između ispitanika gdje su oni ispitanici sa višim stepenom obrazovanja izražavali veću potrebu za sportsko-rekreativnim sadržajima kao dijelom turističke ponude. To znači kako su formalno više edukovani ljudi svjesni toga da je vježbanje potrebno i neizbježno za dobro funkcionisanje organizma, te razmišljaju o tome kako bi se angažovali i pokazuju veći interes-imaju pozitivan odnos o tome (Bonacin 2007). Dakle, upravo edukacija (stepen obrazovanosti) služi kao generator modaliteta doživljaja bilo čega, a u ovom slučaju angažmana u prostoru rekreacije. Kad se u nekom domenu dostigne prag, tj. “nepostojeći plato učenja”, treba ustrajati na polaganom i sistematskom spoznavanju i dalje, pa će se u slučaju dovoljno kvalitetnog rada, otvoriti vrata za nove spoznaje i prelazak u nove više stepene (Bonacin, 2005). Temelj njihova obrazovanja ogleda se u spremnosti ljudi da svoje znanje odnose u funkciju promjena (Findak i Neljak, 2007). Iako postoje sve potrebne prirodne i antropogene vrijednosti za razvoj turizma, posmatrani prostor banjalučke regije još uvijek nije u mogućnosti da odgovori zahtjevima savremene turističke tražnje. Najveća prepreka u razvoju turizma na posmatranom prostoru predstavlja nedostatak smještajno-ugostiteljskih kapaciteta te sadržaja sportsko-rekreativnih objekata, koji bi mogli da zadovolje potrebe turista. Perspektivni izlazak na turističko tržište, kako domaće, tako i međunarodno, zahtijevaće novi pristup u korištenju osnovnih instrumenata poslovne i turističke politike (Crnogorac i Babić 2003). Dosadašnja iskustva u zemljama regiona kao i u drugim razvijenim turističkim zemljama pokazala su da ulaganje u razvoj sportskog turizma doprinosi unapređenju ukupne kvalitete turizma. Osim toga, istraživanja pokazuju da su ovakve investicije profitabilne posebno kod nekih sportskih sadržaja i programa (šire o tome vidi Relac i

Bartoluci, 1987). Potrebno je uticati i na kvalitetu sportsko-rekreacijske ponude kroz inovaciju sportsko-rekreacijskih programa koje mogu uspješno programirati i realizovati stručnjaci sporta i sportske rekreacije. Provođenje relevantnih empirijskih istraživanja, uz zvaničnu gradsku statistiku, te procjene i evaluacije stručnjaka, značajan su izvor spoznaja o segmentaciji turističke ponude i potražnje određenih destinacija, ali su nezaobilazna podloga i za planiranje i usmjeravanje turističkog razvoja. Takvi bi angažmani dugoročno dali rezultate na polju kvalitativnih uspona i atraktivnijim turističkim proizvodima, uz praćenje konstantnog i kontroliranog rasta turističke potražnje. Zato, osmišljavanje mogućnosti drugačijeg pristupa turističkom razvoju, čini nam se prijeko potrebnim i neodgodivim.

LITERATURA

1. Andrijašević, M. (2000). *Rekreacijom do zdravlja i ljepote*. Zagreb: Fakultet fizičke kulture.
2. Bartoluci, M. (2003). *Ekonomika i menadžment sporta*. Zagreb: Informator.
3. Bartoluci, M. i Andrijašević, M. (2006.). Aktivni odmor u unapređenju kvalitete turističke ponude. Opatija: Hotelska kuća.
4. Bonacin, D. (2005). Comprehensive continuum. *Homo Sporticus*, 8(2), 16-20.
5. Bonacin, D. (2007). Stupanj edukacije kao generator diferencijacije nekih modaliteta doživljaja kineziološke rekreacije. *Acta Kinesiologica*, 1(1):77-83.
6. Crnogorac, Č. i Babić, V. (2003). Ekonomski aspekti turizma planinskog prostora opštine Teslić. *Turizam*. (7) 52-54.
7. Đorđić, S., (2000): Prilozi za ekonomiku nacionalne privrede, Ekonomski fakultet Banjaluka, Banjaluka.
8. European Commission. (2004). Preuzeto sa http://europa.eu.int/comm/public_opinion/arcives/ebs/ebs_213_report_en.pdf.
9. Findak, V., & Neljak, B. (2007). Antropološke, metodičke, metodološke i stručne pretpostavke rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije. U V. Findak (Ur.), *Zbornik radova 16. ljetne škole kineziologa RH, Poreč, 2007* (pp. 3-9). Zagreb: HKS Zagreb.
10. Leburic, A. i Majica, N. (2004). Sociološko istraživanje turističke ponude Biograda na moru (2002). *Acta Iadertina*, 1(1):87-108.
11. Plavša, J. (2007). *Sportsko-rekreativni turizam*. Novi Sad: Prirodno-matematički fakultet.
12. Relac, M., Bartoluci, M. (1987). *Turizam i sportska rekreacija*. Zagreb: Informator.

RATIO OF TOURISTS TO SPORTS – RECREATIONAL CONTENTS AS PART OF TRAVEL OFFERS

MARKO BOGOSAVAC¹, SAŠA JOVANOVIĆ², PREDRAG DRAGOSAVLJEVIĆ²

¹Ministry of Defense Bosnia and Herzegovina

²Faculty of Physical Education and Sports, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Abstract: In line with developments in the Banja Luka region, tourism is emphasized as a priority economic sectors. The problem of this research is to determine the ratio of visitors to tourist destinations in the Banja Luka region, on recreational-sports and exercise in general, also its role as part of travel offers, and try to establish relationships of demographic characteristics of visitors and their ratio. Generally speaking, the aim of this paper is the finding the factors and possibilities for improvement of sports- recreational activities and facilities in the tourist industry in the area of Banja Luka region, as part of travel offers. Results indicate a positive relationship between respondents of sports – recreational contents as part of travel offers and the need to improve them. Statistically significantly different relationship between the different subjects of education, where respondents reported a positive relationship with a college degree. It was noted that there is a need for increased participation of quality sports and recreational programs that will find its place in the tourist offer of the Banja Luka region.

Keywords: recreation, tourism, sport and recreation contents